

**СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ИГРОВТО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ В ДЕТСКАТА
ГРАДИНА**

Доц. д-р Антон Стойков

*Тракийски университет, Педагогически факултет,
България, Стара Загора 6010, ул. Армейска 9,
stoykov70@abv.bg*

Абстракт

В статията се разглеждат съвременни проблеми, свързани с развитието на игровата култура на децата от предучилищна възраст и в частност ролята на детската градина за подпомагането на този процес. Изведени се основни тенденции, свързани с изменението на игровото пространство на съвременните деца и изискванията към педагога в детската градина, свързани с ръководството на игровата дейност. Направен е опит за анализ на причините, водещи до постоянното стесняване на игровото пространство и до понижаването на нивото на игровата култура на подрастващите. Формулирани са препоръки към педагога, целящи подпомагането му при организирането на развиваща игрова среда в детската градина.

Ключови думи: *игрова култура, игрова дейност, игрово пространство, развиваща игрова среда.*

**CONTEMPORARY MEASUREMENTS OF PLAY INTERACTION IN THE
KINDERGARTEN**

Stoykov Anton Penchev,

Associate Professor, PhD

Trakia University Stara Zagora, Bulgaria

stoykov70@abv.bg

Abstract

The article discusses contemporary issues related to the development of the play culture of preschool children and, in particular, the role of kindergarten in supporting this process. Key trends related to the changes in the play space of modern children and the requirements for educators in kindergartens concerning the guidance of play activities have been outlined. An attempt has been made to analyze the reasons leading to the continuous narrowing of the play space and the decline of the level of play culture among adolescents. Recommendations have been formulated for educators aimed at assisting them in organizing a developing play environment in kindergarten.

Key words: *play culture, play activity, play space, developing play environment.*

В днешно време сме свидетели на динамични промени в редица социокултурни параметри на обществото, които повлияват пряко или косвено и върху същностните характеристики на детската игра и на редица нейни детерминанти. Според Л. Шавшаева „влиянието на средствата за масова информация, информационно-комуникационните технологии, заетостта на съвременните родители, водят често до това, че играта не се превръща във водеща дейност при децата от горната предучилищна възраст или се формира на ниско равнище. Недостатъчната сформированост на игровата дейност възпрепятства достигането на следните целеви ориентири: способност за проява на инициатива и на самостоятелност в различните видове дейности; активно взаимодействие с връстниците и с възрастните; участие в игрите; развито въображение; умение за спазването на правила и на социални норми“. (Шавшаева, 2020., с. 291)

С основание може да се твърди, че се наблюдава съществено изменение в игровата дейност на съвременното дете. Една от основните причини за това е, че децата в детските градини играят

все по-малко, като това важи с особена сила за сюжетно-ролевите игри, редуцирани по своята продължителност от една страна и от гледна точка на разнообразието на сюжетите, които са застъпени в тях, от друга. Сред основните причини за това могат да се посочат следните:

1. Съвременните родители отделят все по-малко време за съвместни игри с подрастващите, което принуждава детето да усвоява и да развива игровата си култура по нетрадиционни начини;

2. Стремеж у голяма част от педагозите в детските градини да се съобразяват напълно с изискванията на родителите, част от които включват ранно оgramотяване и запълване на детското ежедневие със „сериозни“ дейности, сред които мястото на играта е силно ограничено;

3. За възникването и разгръщането на игровата дейност е необходимо децата да умеят да моделират разнообразни ситуации и отношения, подражавайки на своите родители. Оказва се обаче, че много от децата в днешно време не са напълно наясно с какво се занимават техните родители;

4. Много често съвременното дете изгражда представите си за заобикалящата го действителност под силното влияние на средствата за масова комуникация и информация, което го лишава от преживяването на истински емоции, от натрупването на непосредствени впечатления. Това се оказва сериозна пречка пред развитието на игровата му култура.

5. Появата на нови професии (програмист, стилист, мениджър), чиято същност е до голяма степен неразбираема за децата. Характера на поведението на възрастния в тези случаи не може да бъде моделиран от детето в играта.

6. Въпреки това обаче остава неоспоримо твърдението, че „играта като водеща дейност в периода до 7 годишна възраст обуславя най-пряко формирането на детската личност и подготвя изменението на различните форми на активност, тяхното съотношение и място във възпитателния процес“. (Пиръов, Г, 1979.,с.9)

За съжаление голяма част от съвременните родители не осъзнават важността на игровата дейност за развитието на детето от една страна и своята собствена роля в този процес от друга. В тази връзка Ф. Ихмейдех счита, че степента на участието на родителите в съвместни игри с техните деца зависи най-вече от представата им за значението на детската игра. (Ihmeideh, 2019)

В този случай именно детската градина се превръща в мястото, което е от решаващо значение за формирането на пълноценна игрова култура у детето. За тази цел е необходимо организирането на оптимална предметно-пространствена и социално-психологическа игрова среда, осигуряваща осъществяването на пълноценно игрово взаимодействие. В тази ситуация педагогът следва да поеме водещата роля в процеса на предаването на игров опит към детето. Този процес следва да се осъществява под формата на естествена помощ от негова страна спрямо детето. В случая следва да се оказва непосредствена помощ на играещото дете, да се изучават неговите възможности и не на последно място да се създава перспектива пред развитието на собствената му игрова култура.

Съвременното разбиране за подобно игрово взаимодействие го определя като индивидуално поведение на детето в играта, посредством което то овладява нови социални роли и в същото време способи за въздействие върху игровия партньор. Посредством игровото взаимодействие се реализира обмяната на игров опит, проявяват се разнообразни емоции в хода на игровото общуване.

При организация на игровото взаимодействие в съвременното детско заведение педагозите следва да се съобразяват със следните основни принципи:

- да създават развиваща предметно-пространствена среда;

- да създават благоприятна социално-психологическа среда, обезпечаваша възможността на всяко дете да взаимодейства пълноценно с партньора-връстник и да се учи от него а не да насочва взаимодействията си единствено към възрастния;
- средата да осигурява възможност за разгръщането на най-разнообразни по тематика и съдържание игри;
- създадената игрова среда да съдейства в максимална степен формирането на уникално детско съобщество, в което всяко дете да се чувства комфортно и да успява заедно с другите.

Съвременният подход към организацията на игровото взаимодействие предполага гъвкава позиция на педагога при ръководството му, при която той непрекъснато се превъплъщава в най-различни роли-на разрешаващ възникналите игрови конфликти, на партньор, притежаващ определени игрови умения, на организатор на игровото общуване. Всяка от посочените роли предполага и прилагането на различни стратегии за игрово взаимодействие, от които най-характерни за съвременната педагогическа практика са следните:

1. Педагогът е в ролята на външен наблюдател. По този начин той предоставя на детето възможност за самостоятелен избор на игра, за проява на творчество и на фантазия от страна на детето. Тази позиция на педагога позволява у детето да се развие и усъвършенства умението да съставя вътрешен план на дейността си. Освен това тази позиция дава възможност за оценка на поведенческите прояви на детето и за по-задълбочено фиксиране на емоционалното му състояние;

2. Педагогът е партньор на детето в играта. От тази своя позиция той може да проектира игрови ситуации, провокиращи детето към проява на определени личностни качества или на дадени способности. Също така може да се анализира детското отношение към светът на възрастните-уважително, потребителско, манипулиращо, спекулативно. Нужно е също така да се отбележи, че учителят в случая има възможност да променя правилата на играта, да създава проблемни ситуации.

3. Педагогът е организатор на играта. В тази своя роля той трябва да създаде управляема система от игрови взаимодействия, в която да се разпределят ролите между децата, да се конструира предметно-пространствената игрова среда, да се следи за спазването на правилата на играта, да се управлява нейният ход. В голяма част от случаите това предполага заемането на авторитарна позиция от страна на педагога с цел осъществяването на ръководството на играта.

4. Педагогът е коментатор на играта. По този начин той помага на децата да осмислят по-задълбочено случващото се по време на нейното протичане, да формулират впечатленията си, да оформят оценки. Това се осъществява с помощта на въпроси, забележки или дори с шегички, които разкриват пред децата последствията от техните действия.

Всяка от изброените позиции има своите положителни и отрицателни страни. Способността на педагога за гъвкавата им смяна в зависимост от създадената се ситуация му позволява да реализира игрово взаимодействие, включващо в себе си следните развиващи функции:

1. Осъзнаване на ограниченията в играта от страна на децата. По този начин те се научават да разбират и да изпълняват инструкции, да спазват правилата и забраните;
2. Създаване на условия за преживяване от страна на всяко дете на ситуации на успех, както и на достойно приемане на загубата;
3. Създаване на условия за емоционална идентификация.

На базата на проведено експериментално изследване, свързано с развитието на свободната игра на децата от предучилищна възраст в условията на недирективна поддръжка от страна на

педагога Е. Абдулаева и Д. Алиева формулират следните задачи на педагога в процеса на игровото взаимодействие:

1. Да се явява като ненаатрапчив за децата пример при извършването на увлекателна дейност, в това число и в играта във всеки неин аспект, а също така и пример за внимателно партньорско общуване;
2. Със своя пример да създава условия за взаимно активно взаимодействие, включващо не само инициативност, но и чувствителност-към партньора в играта и в рамките на диалога;
3. Да поддържа децата, срещащи трудности в общуването, като не ги въвлича пряко в нежелателни за тях условия а да им помага да създават свои, приемливи и комфортни за играта;
4. Подреждането на игровите материали след края на играта да стане част от нея;
5. Да създава условия за създаване и утвърждаване на положителен емоционален фон във всяка дейност, да развива уменията и чувствата за собствена компетентност. (Абдулаева, Алиева, 2019)

О. Горбунова реализира експериментално изследване, насочено към изучаването на особеностите на сюжетно-ролевата игра в съвременната детска субкултура. Данните, получени от автора свидетелстват, че в качеството на любима играчка по-голямата част от момчетата посочват популярни герои от анимационни филми-„Спайдърмен“, „Костенурките-нинджа“, „Батман“. При момчетата това съответно са „Барби и Кен“, „Малката русалка“. В сюжетно-ролевите игри са предпочитани ролите на герои от анимационни филми и от игрални филми. Според същото изследване, когато играят със съвременни играчки, децата, като правило отказват да включат в сюжета традиционни играчки, като обясняват, че „Така не бива“.

Върху основата на получените данни О. Горбунова формулира извода, че „съвременните деца от предучилищна възраст предпочитат да разгръщат в своите игри сюжети, заимствани от телевизионни филми, в които те възпроизвеждат ролите на телевизионни герои. Това свидетелства за обстоятелствата, че децата са по-добре запознати с живота и отношенията между филмовите герои, отколкото с разнообразния живот на близките си възрастни. Поради това социалния живот на престава да бъде съдържание на детските игри а на неговото място все повече се включват виртуални персонажи. (Горбунова, 2015.,с.84)

В същото време се наблюдава появата на нови игрови роли като banker, брокер, дизайнер и т.н, които естествено водят до възникването и на нови игрови сюжети. Може да се твърди, че тази тенденция отразява ориентацията на децата към нови ценности, включващи вече и материалното благополучие на човека и на семейството.

Друга съвременна тенденция в игровото взаимодействие в детската градина в днешно време е все по-голямата достъпност и разнообразие на дигитално съдържание, предназначено за деца от предучилищна възраст, което, според О. Рубцова и О. Саломатова води до постоянно взаимно проникване между елементите на традиционната игрова дейност и игрите, опосредствани от технологиите, в резултат на което границите между тях се размиват. Децата пренасят традиционни игрови сюжети във виртуалното пространство, като ги изпълват с ново съдържание. В тези условия възниква нов, специфичен тип игрова дейност. (Рубцова, Саломатова, 2022)

Засегнатите до тук съвременни тенденции в игровото взаимодействие в детската градина са съпроводени от проблема за все по-ниското развитие на игровата култура на съвременните деца. Мнозина автори /А. Велева, В. Гюрова, А. Стойков и др./ са на мнение, че играта преживява своеобразен кризис. Децата играят все по-малко, изпитват огромни трудности при конструирането на сюжет, все по-малък интерес у тях буди самия процес на играене, стремят се да достигат до резултат без да влагат достатъчно усилия. Кои са причините за тези негативни тенденции?

Като една от основните причини може да бъде посочено обстоятелството, че все повече в съвременното ни общество на преден план се поставят изискванията, свързани с постигането на ранни успехи и достижения от детето още от най-ранна детска възраст. За много от съвременните родители а в това число за съжаление и за немалко педагози на преден план е необходимостта от ранното ограмотяване и усвояването на обем от знания и умения, противоречащи на основните закономерности на развитието в предучилищна възраст. При това често се пренебрегва неоспоримото обстоятелство, че всичко това може да бъде постигнато по много по-приемлив и приятен за детето начин, а именно-чрез играта.

Друга причина е липсата на разновъзрастови групи за игра, в които детето по естествен начин усвоява игрови умения и навици. В съвременната детска градина съществуват основно групи от деца на една възраст, в които детето е заобиколено от свои връстници, играещи така, както и то самото. В близкото минало този дефицит е бил запълван от съседските съобщества или от братята и сестрите в рамките на собственото семейство. В днешно време обаче това става все по-трудно осъществимо в условията на преобладаващия брой семейства с едно дете, заради прекомерната опека от страна на възрастните и поради все по-голямата ангажираност на децата от образователните институции.

В тази ситуация пред педагогът в детската градина с все по-нарастваща актуалност стои задачата, свързана с предаването на игров опит на децата. В това отношение могат да се изведат проблеми, свързани с липсата на време за свободни игри, с проявата на излишен дидактизъм при ръководството на играта от страна на педагога.

Друга пречка за осъществяването на пълноценно игрово взаимодействие в детската градина в съвремието ни могат да се окажат и мултимедийните играчки, които в повечето случаи не стимулират самостоятелната игрова активност на детето а превръщат играта в изучаване на възможностите на играчката или просто манипулиране с нея.

В заключение може да се твърди, че в съвременната ни педагогическа действителност играта постепенно губи своите позиции за сметка на други, неприсъщи за възрастта на детето „полезни и смислени“ дейности. Причините за тази очертаваща се все по-ярко тенденция са свързани преди всичко с неразбирането на развиващото значение на тази водеща за детето от предучилищна възраст дейност. За това до голяма степен способства и ориентацията от страна на възрастните към изпреварващо обучение в предучилищна възраст. При това образованието е разбираемо като усвояване на знания и формиране на навици за учене.

Необходимо е в съвременната детска градина усилията на педагозите да бъдат насочвани приоритетно към пълноценното развитие на играта, доколкото именно в тази дейност се зараждат и се развиват главните личностни новообразувания в предучилищна възраст.

ЛИТЕРАТУРА

1. Абдулаева Е.А., Алиева Д.А. (2020) Развитие свободной игры дошкольников в условиях недирективного сопровождения // Современное дошкольное образование.. №6(102). – С. 32–46.
2. Горбунова О.Ф. (2015) "Игры и игрушки дошкольников в современной детской субкультуре" Сборник материалов Ежегодной международной научно-практической конференции «Воспитание и обучение детей младшего возраста», vol. 1, , pp. 84.
3. Пирьев, Г. (1979) Играта и играчката в живота на детето. ДИ „Народна просвета“, София.
4. Рубцова, О.В., Саломатова, О.В. (2022). Детская игра в условиях цифровой трансформации: культурно-исторический контекст (Часть 1). Культурно-историческая психология, 18(3), 22–31.

Science & Technologies

5. Шавшаева, Л. (2020) Педагогическое сопровождение формирования игровой деятельности старших дошкольников. Сп.Азимут научных исследований: педагогика и психология. Т. 9. № 2(31) с, 291.
6. Ihmeideh, F. (2019). Getting parents involved in children's play: Qatari parents' perceptions of and engagement with their children's play. *Education 3-13*, 47(1), 47-63./